

ORIGINEA ȘI DEZVOLTAREA HABITATULUI GETO-DACIC DE LA CURBURA EXTERIOARĂ A CARPAȚILOR

Victor Bobi

Cercetarea vestigiilor arheologice identificate în zona de curbură a Carpaților ne-a dezvăluit aspecte ale întregului proces privind geneza și dezvoltarea Latène-ului geto-dacic, cât și particularitățile zonale ivite prin intervenția unor factori externi. De asemenea, s-au desprins considerații finale asupra compartimentelor societății geto-dacice prin prezentarea descoperirilor arheologice ale acestui teritoriu în care pot fi regăsite toate etapele de evoluție ale Latène-ului geto-dacic și a perioadei ulterioare, a ritmului dezvoltării economice, social-culturale și politice. Astfel, relevarea tuturor datelor obținute și prezentate evolutiv și comparativ ne permite scoaterea în evidență a unei statistici privind cercetările în timp, reconstituirea vieții economice, administrative, comerciale, militare și social-politice ale acestor locuri.

Poziția geografică a zonei de curbură a Carpaților, situată în punctul de contact dintre toate provinciile țării noastre – Moldova, Muntenia, Dobrogea și Transilvania – a constituit în permanență un loc prielnic, favorabil omului încă din paleolitic.¹

Situată între bazinul Trotușului – la nord – și bazinul râului Buzău – la sud, flancată de râul Siret și de fluviul Dunărea la est, a dezvoltat pe cele trei trepte de relief – munți, dealuri, câmpii – un vast complex de podișuri și văi, legate printr-o rețea de ape curgătoare ce evoluează de la vest către est, până la Dunăre și Marea Neagră. Acest fapt a creat și căi de comunicație atât spre munți și Transilvania, cât și spre Dunăre și Mare, terase de locuit pe malurile apelor curgătoare și a constituit din totdeauna spațiu pentru dezvoltarea societății traco-geto-dacice. Aici s-au găsit nu numai locuri de refugiu în vremurile de restriște, ci și pământ roditor, pășuni mănoase pentru creșterea vitelor, vânat, pescuit, piatră și lemn pentru construcții, locuri ferite și de rezistență pentru apărare, adevărate fortărețe, unele locuite succesiv din neolitic², epoca bronzului³ și a fierului⁴, dar chiar și în epoca feudală⁵. (Harta nr. 1).

¹ A.Apostu, Descoperiri arheologice din Paleolitic. Cercetări perieghetice efectuate în zona de curbură a Carpaților, în „MOUSAIOS”, IV (I), Buzău, 1994, p.3 și 1.

² Vl. Dumitrescu – La station prehistorique de Bontesti – Dacia – III-IV – 1927-1932, București, 1933, p. 88-114; N. Zaharia, M. Petrescu Dâmbovița, Em. Zaharia. Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul XVIII, București, 1970, Ed. Acad. RSR; V. Bobi – O nouă etapă de locuire a purtătorilor culturii Boian descoperită la Coroteni-Vrancea, St. Com. Vrancea, V-VII, 1987, p.321; Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, N. Zaharia, M. Petrescu-Dâmbovița, Em. Zaharia - Așezări din Moldova..., V. Bobi – O așezare din neoliticul mijlociu cultura Boian – faza Bolintineanu, descoperită la Coroteni, Vrancea St. Com. Vrancea, IV, 1981, p.25; V. Bobi – O nouă etapă de

Aceste locuri, populate din cele mai vechi timpuri, au un trecut foarte bogat, de aceea am căutat să redăm istoriei vechi ceea ce aparține respectivei zone, cultura materială și spirituală, evenimentele etc., ce lipseau unei istorii ample a geților ce au stăpânit acest pământ, pe cât a fost posibil cu date exhaustive, a întregului teritoriu, vitregit în parte deoarece în unele localități, efectuându-se cercetări arheologice sistematice, totuși rezultatele lor au fost valorificate unilateral cu excepția cercetărilor periegetice⁶, a unor contribuții⁷, cât și publicarea unor descoperiri întâmplătoare de tezaure monetare⁸, iar în ultima perioadă (1996) apare monografia arheologică a stațiunii de la Grădiștea – Brăila⁹, fiind o premieră pentru această zonă.

Descoperirile arheologice efectuate în arhiva pământului acestei zone atestă că, începând cu secolul VIII î.Chr., prin individualizarea tracilor nordici și consolidarea culturii Basarabi, a constituit fundamentul pe care s-au creat și dezvoltat premisele civilizației geto-dacice de la sfârșitul Hallstatt-ului și începutul Latène-ului geto-dacic, deși în această perioadă au loc noi penetrații de popoare (greci, sciți, perși, celți etc.), fapt ce a dus la concretizarea măsurilor defensive, preconizată de populația getică locală împotriva raidurilor scitice, prin constituirea în sec. VI-III î. Chr. a unui vast complex de cetăți fortificate între Carpații Orientali și Prut¹⁰, cât și cele construite în nord-estul Munteniei¹¹ (Harta nr. 2).

Potrivit dovezilor arheologice, putem afirma că fondul local Hallstattian târziu din zona de curbură a Carpaților constituie legătura dintre elementul cultural vechi și influențele din exterior, în special influența greacă, mai întâi prin intermediul tracilor sudici, apoi direct prin contactul cu coloniile grecești de pe litoralul de vest al Mării Negre (Histria, Tomis și Callatis), cât și a altor orașe de pe coasta thracică¹².

Prin punerea în circulație a unor produse noi, cât și întreținerea unor relații de schimb de factură grecească, au antrenat și inspirat tot mai mult pe meșterii locali, dar a dus și la crearea de noi piețe de desfacere și la pătrunderea influenței grecești în mediul

locuire a purtătorilor culturii Boian descoperită la Coroteni-Vrancea, St. Com. Vrancea, V-VII, 1987, p.321; V.Bobi – Un atelier de prelucrare a sillexului și pietrei aparținând culturii Boian, descoperit la Căndești – Vrancea, St. Com Vrancea, I, 1976, p.7.

³ V.Bobi – Descoperiri arheologice din epoca bronzului în județul Vrancea, St. Com. Vrancei, IV, 1981, p. 47-77.

⁴ S.Morintz, Cercetările arheologice de la Bârsești, Mat. VII, 205.

⁵ V.Bobi, Tezaurul de monede și podoabe (sec. XV-XVI), descoperit la Căndești – Vrancea în St. Com. Vrancei, II, 1977, p.50.

⁶ M.Brudiu, Cercetări periegetice în sudul Moldovei, Mat. IX, București, 1970, p. 511 și urm.

⁷ Gh. Constantinescu, Contribuții arheologice la civilizația geto-dacică de pe teritoriul jud. Vrancea, St. Com. Vrancea, I, 1978, p.19.

⁸ V.Bobi, Tezaurul monetar roman de la Mânăstioara – Fitionești (Vrancea), Carpica IV, 1976, p.121; Gh. Constantinescu, Un tezaur de denari romani descoperit la Bordești – Vrancea, St. Com. Vrancea, I, 1978, p.35.

⁹ V. Sârbu, Monografia arheologică a Cetății getice de la Grădiștea, Brăila, 1996.

¹⁰ N.Gostar, Cetățile dacice din Moldova și cucerirea romană la nordul Dunării de Jos, Apulum, 5, 1995, p.137-149; Cetăți dacice în Moldova, București, 1969.

¹¹ R.Vulpe, Așezări getice din Muntenia, București, 1966; M. Turcu, Geto-dacii din Câmpia Munteniei, București, 1979.

¹² V.Pârvan, La pénétration et hellénistique dans la vallée, în Acad., forum, Bull. de la Sect. Hist., X, Bucarest, 1923, p.27-47.

geto-dacic. În zona de curbură a Carpaților, considerăm că au stat la bază centre de tranzit (factorii comerciali), cele mai apropiate fiind situate atât în sud-estul Moldovei – la Barboși¹³, Frumușița¹⁴, Poiana¹⁵ – Galați, cât și în nord-estul Munteniei, la Brăilița¹⁶ – centru considerat un adevărat emporion (târg) -, de unde produsele plecau și mai departe, având destinație în întreaga zonă de curbură a Carpaților, cât și în restul Daciei, care semnalează originea multiplelor și variatelor influențe exercitate de civilizația greacă asupra celei autohtone, în secolul VI-III î.Chr.¹⁷

De asemenea, cu începere din secolul VI î.Chr., paralel cu elementele grecești și ilirice, sunt prezente și cele scitice, originare din stepele nord-pontice și din silvo-stepa ucraineană, care au avut și ele un rol în dezvoltarea triburilor locale tracice în perioada de sfârșit a Hallstatt-ului și de început a Latène-ului, neexagerându-se însă în această privință¹⁸.

Cercetările arheologice au demonstrat faptul că acest produs de latenizare a avut loc în mod inegal în timp și spațiu, mai întâi în zonele istro-pontice, și mai târziu, în zona intracarpatică. Această teză nu est acceptată de către unii cercetători, care nu admit trecerea la epoca Latène numai a unei părți din populația geto-dacilor și separarea acestora în două zone, zona getică avansată și zona dacică înapoiată, din punct de vedere social-economic¹⁹.

Hadrian Daicoviciu arăta că trecerea la epoca Latène pe teritoriul României, s-a efectuat în momentul adoptării de către populația autohtonă a roții olarului, la care s-au adăugat generalizarea metalurgiei fierului, a folosirii monedei și mai ales, a emisiunilor monetare proprii. În ceea ce privește autohtonii din Transilvania, aceștia au luat de la celti o tehnologie superioară a fierului și roata olarului, pe când geții au cunoscut aceste două elemente direct de la greci, prin intermediul coloniilor grecești de pe țărmul Pontului Euxin și în mod direct de la thracii veniți în contact încă mai demult cu civilizația grecească. Influența celtică este considerată a fi avut rolul de a generaliza cultura de tip Latène pe întregul teritoriu geto-dacic, totodată, îmbogățind-o cu forme noi²⁰.

Cert este că în zona intracarpatică ceramica de import greco-elenistică se află în cantități mai reduse. De asemenea, ceramica indigenă descoperită până în prezent este redusă atât cantitativ, cât și calitativ. În schimb, compensează cu abundența uneltelor din fier, cât și a obiectelor din bronz, metale prețioase, față de proporția descoperită în zona extracarpatică, ceea ce a echivalat și a accelerat procesul de latenizare. Iar invazia celtilor

¹³ D.Tudor, Răspândirea amforelor ștampilate grecești în Moldova, Muntenia și Oltenia, în Arh. Mold., V, 1967, p.37-79.

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ *Ibidem*

¹⁶ N.Hartuche și F.Anastasiu – Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei – Brăila, 1976; V. Sârbu, Ștampilele de pe amforele grecești din colecțiile Muzeului Brăilei, I, 1980, p.137-155.

¹⁷ I.I. Glodariu, Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană, Cluj, 1974, p.25 și urm.

¹⁸ M. Petrescu-Dâmbovița, scurtă istorie a Daciei preromane, București, 1978, p.110.

¹⁹ I.H. Crișan, In Acta, V, 1968, p.28-29.

²⁰ H.Daicoviciu, Place et role de la Dacie dans la Sud-Est European, In Actes du II-e Congres international des etudes du Sud-Est European, histoire, tome II, Athenes 7-13, mai 1970; p.290; *Idem*, în Studii, 6, 1962, p.1393; *Idem*, Dacii, p.62.

ce a urmat, a cimentat acest proces prin elementele de legătură dintre cultura Latène din Europa Centrală și cultura Latène geto-dacică. Totuși, acest proces privind formarea și dezvoltarea Latène-ului geto-dacic, considerăm că trebuie privit ca un proces unitar, dacă avem în vedere întreaga societate geto-dacică, a cărei cultură materială și spirituală este omogenă, doar cu unele discordanțe zonale și periodice, cea ce nu a afectat niciodată unitatea ei. Deci, cultura geto-dacică de tip Latène, cu toate influențele pe care le-a suferit, reprezintă un produs propriu și specific pentru teritoriul întregii Dacii.

În legătură cu rolul celților în procesul de consolidare a Latène-ului geto-dacic, D. Berciu arată că singurul care a sesizat în toată complexitatea sa problema relațiilor celto-dacice a fost V. Pârvan, care, în monumentală sa lucrare „Getica”, remarcă procesul de penetrație a elementelor de cultură celtică în aria culturală dacică, atrăgând atenția, în același timp, asupra faptului că, celtizarea culturii dacice trebuie să fie asociată nu cu celtizarea etnografică a dacilor, ci dimpotrivă, cu rezistența politic a acestora față de invazia celtică, rezistență afirmată cu răsunet european în vremea lui Burebista.

În cadrul acestei expansiuni, prezența celților pe teritoriul patriei noastre²¹ este documentată, începând de la sfârșitul secolului IV î.Chr și până când Burebista desființează, în secolul I î.Chr., puterea celților de la granițele Daciei, înlăturând astfel și ultimele elemente ale simbiozei periferice daco-celte. Tot D. Berciu, reluând afirmația lui V. Pârvan, referitoare la schimburile reciproce de bunuri culturale între daci și celți, consideră asimilarea celților de către daci ca un fapt esențial pentru înțelegerea influenței culturale celte și se raliază aceleiași poziții afirmate încă de V. Pârvan, potrivit căreia dacii „dăduseră un aspect particular, local, culturii celtice împrumutate așa de bucurios și complet”²², evidențiind originalitatea culturii geto-dacice, dar în același timp se înlătură atât exagerarea, cât și minimalizarea rolului celților în formarea culturii geto-dacice, demonstrând că celții au fost elementele de legătură dintre cultura Latène din Europa Centrală și cultura Latène geto-dacică, ce începuse să se formeze aproximativ în aceeași perioadă cu cea central-europeană, dar independent de aceasta.

Începând din secolul II î.Chr., evoluția economică, social-politică și culturală geto-dacică a fost influențată de factorul roman. Odată cu penetrația economică romană directă dinspre Adriatică și Italia în Peninsula Balcanică și la nord de Dunăre, influența civilizației romane pe teritoriul Daciei va crește, apoi în secolul I î.Chr. — I d.Chr., va contribui la progresul culturii locale geto-dacice din această vreme²³.

Pentru începutul Latène-ului în zona de curbură a Carpaților, stă la bază grupul cultural Bârsești, înrudit cu grupul Ferigile – jud. Vâlcea, ce aparține populației tracice, venită în contact cu elementele scitice de silvo-stepă, pătrunse dinspre est de Bârsești – Vrancea. Aria grupului cultural Bârsești se precizează astăzi mai bine datorită conturării, în ultimul timp, a unui grup moldovenesc de sine stătător. Astfel, se știe că până în prezent grupul de morminte de incinerare Bârsești-Vrancea nu se extindea mai la nord de bazinul Trotușului-Pădureni – Vrancea, Slobozia-Onești și Recea – Bacău, și nici nu

²¹ D. Berciu, *Lumea celților*, București, 1972.

²² *Idem*, *Getica*, p. 696.

²³ M. Petrescu-Dâmbovița, *op. cit.*, 1978, p. 137.

pătrunde în podișul central al Moldovei²⁴. Centrul răspândirii grupului cultural Bârsești este bine reprezentat în zona Subcarpaților de curbură – Odobești, Căndești, Popești, Coroteni – Vrancea, atât în așezări și necropole tumulare și plane de incinerare, iar limita sudică se extinde spre Buzău, Budureasca și Ploiești-Triaj.

În nord-estul Munteniei – Câmpia Brăilei – se constată dispariția culturii Basarabi la sfârșitul secolului VII și începutul secolului VI î.Chr., doar urme sporadice s-au identificat la Muchea²⁵, Șutești²⁶ și Custura²⁷ (Harta nr. 3).

Pentru secolele VI-V î.Chr., de asemenea, lipsesc descoperirile getice în apropierea Brăilei. Faptul este oarecum surprinzător deoarece grupul cultural Bârsești este identificat atât în zona Vrancea²⁸, cât și în nordul Dobrogei²⁹.

Considerăm că această dispariție se datorează posibil, presiunii unor populații nord-pontice, în care rolul principal l-au avut sciții³⁰, iar populația băștinașă s-a retras sub zonele submontane, fiind mai ferite de primejdii în prima fază a contactului cu etniile răsăritene.

Acest fapt este dovedit prin existența unor morminte și piese de factură scitică în zona istro-pontică, cât și în Câmpia Brăilei la Scorțaru-Vechi, Chiscani și Cireșu³¹. Dacă luăm în considerare inventarul descoperit în necropola plană de înhumare de la Chiscani, cât și ritualul funerar, se consideră că necropola de aici a aparținut unei populații scitice, probabil sedentarizate. Iar mormântul descoperit în mantaua unui tumul se datorează secolului V î.Chr. și a aparținut unui val scitic anterior³². Deci, pe bună dreptate se poate considera că această comunitate scitică localizată temporar aici poate fi pusă în legătură cu evenimentele din 339 î.Chr., când a avut loc expediția regelui Filip al II-lea împotriva sciților³³. De asemenea, repetatele conflicte scito-macedonene, cu precădere cel din 339 î.Chr.³⁴, cât și incursiunile geților din Câmpia Română sub conducerea lui Dromichetes³⁵ de la începutul secolului III î.Chr., sau cea întreprinsă de basileul Zalmodegikos, menționat într-o inscripție din Hristia³⁶, fapt ce a dus, probabil, la dislocări de populații de aici în anumite perioade arătate.

Având în vedere evoluția ceramicii din secolul VI-III î.Chr., considerăm că se impune constatarea că, după cultura Basarabi, nu mai putem vorbi de „culturi” în cadrul ariei de răspândire a traco-geto-dacilor, deoarece în întreaga arie formele fundamentale

²⁴ A.Vulpe, *Memoria Antiquitatis*, Piatra-Neamț, 2, 1970, p.193.

²⁵ N.Hărțuche, *Istros*, I, 1980, p.327.

²⁶ V.Sârbu, *Desc. inedite*.

²⁷ *Ibidem*

²⁸ S.Morintz, *Săpăturile arheologice de la Bârsești*, Mat. III, p.219 și unu; Mat. V, p.355 și urm; Mat. VI, p.231 și urm; Mat. VII, p.201 și urm; *Dacia*, NS, I, 1957, p.117-132.

²⁹ G.Simion – *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p.144-45; I. Oberlander-Târnoveanu, *Pence*, 8, 1980, p.59.

³⁰ A.Vulpe, *op. cit.* 2, 1970, p.115-213; V. Sârbu, *Istros*, IV, 1985, p.13-24.

³¹ V.Sârbu, *SCIVA*, 34, 1, 1983, p.10-41.

³² N.Hărțuche, F. Anastasiu, Brăilița, 1968; V. Sârbu, *SCIVA*, 34, 1983, 1, p.17-25.

³³ *Ibidem*, Brăilița, 1968, p.38.

³⁴ V.Iliescu, *Cercetări istorice*, 3, Iași, 1972, p.59-64.

³⁵ Diodor din Sicilia, B.I., XXI, 11, 12, 4-6.

³⁶ D.Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, Ed. a II-a, București, 1967, p.167-185.

sunt unice. În acest caz, termenul cel mai indicat este acela de „aspecte culturale”, cu deosebiri numai din punct de vedere al detaliilor tipologice³⁷.

La baza acestor precizări stă originea fiecărui tip ceramic din secolul VI-III î.Chr., sunt forme care rămân neschimbate în cultura traco-geto-dacică mai mult de 1500 de ani, demonstrând tradiționalismul ei, iar Dunărea și Carpații n-au constituit o graniță pentru traco-geto-daci. De asemenea, ceramica lucrată cu roata apare pentru prima dată în mediul aspectului cultural Bârsești (550-450 î. Chr.). Astfel, precizăm că acest aspect cultural din care a evoluat cultura geto-dacică din secolele V-III î.Chr. în sudul Moldovei și nord-estul Munteniei, de unde împreună cu aspectul cultural Ferigile - Vâlcea – care suferă unele modificări din punct de vedere cronologic, ale cărui începuturi au fost coborâte recent de Al. Vulpe, în a doua jumătate a secolului VII î.Chr. – se va extinde până în Oltenia și Banat³⁸.

Prima etapă a Latène-ului geto-dacic, etapa timpurie, secolul V-III î.Chr., va conduce și în această zonă, la închegarea uniunilor de triburi în secolul V-IV î.Chr., și implicit, la crearea organismelor economico-politice de tip prestatal, ce a permis mai târziu apariția statului centralizat geto-dacic din prima jumătate a secolului I î.Chr., de sub conducerea lui Burebista, cea mai seamă personalitate a întregii istorii vechi a poporului român³⁹.

Geții apar menționați în izvoarele grecești la sfârșitul secolului VI î.Chr., iar dacii sunt atestați mai târziu, de cele romane. De aceea, considerăm că începând cu secolul VI î. Chr., trebuie să vorbim de o cultură geto-dacică, iar cultura traco-geto-dacică din secolul VI-III î.Chr. cuprinde spațiul sud-balcanic, până în zona nord-carpatică și se grupează în mai multe specte culturale care au forme ceramice fundamentale comune, dar se deosebesc prin unele particularități și detalii tipologice⁴⁰.

Privitor la cele relatate mai sus, se pot constata următoarele:

a. În zona de curbură a Carpaților, unde a stat la bază aspectul cultural Bârsești, cu semnificative importuri grecești, constatăm o strânsă legătură a relațiilor dintre greci și geți, dar care, aceștia au venit în contact și cu elementele scitice. Astfel, aspectul cultural Bârsești, conține și obiecte de tip scitic, cum sunt aplicile cruciforme, akinakesurile, dar care sunt integrate în patrimoniul cultural getic, fiind utilizate de către aceștia.

b. De asemenea, se mai poate constata, tot prin dovezile arheologice care scot în relief contribuția elementului thraco-ilir, cât și contribuția directă a influenței grecești la geneza Latène-ului geto-dacic⁴¹, mai întâi în zona extracarpatică și apoi în cea intracarpatică⁴². Deși are loc o dezvoltare neegală, dar care nu a afectat viața economico-socială și politică a societății geto-dacice⁴³.

³⁷ E.Moscalu, *Ceramica*, p.6.

³⁸ M.Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, 1993, p. 242.

³⁹ R.Vulpe, *Studia Thracologica*, p.38 și urm.

⁴⁰ E.Moscalu, *op. cit.*, p.234.

⁴¹ D.Berciu, *op. cit.*, A.D. XXII, p.125-130; *Ibidem*, Balcania, VII, p.287.

⁴² *Ibidem*, Un aspect arheologic al problemei, în SCIV, XI, 1960, 2; *Ibidem*, Perioada târzie a Hallstatt-ului (faza D) în Istoria României, I, 1960; C. Preda, *op. cit.*, SCIV, XI, 1991, p.30 și urm; *Ibidem*, Din nou despre cultura Alexandria, SCIV, 21, 4, 1970, p.571 și urm.

⁴³ D.Berciu, *Unitatea străveche carpato-dunăreană, bază a dezvoltării istoriei ulterioare, Unitate și continuitate în istoria poporului roman*, București, 1968, p.37.

c. Având în vedere rezultatele cercetărilor arheologice de la Dunărea de Jos, în general, cât și poziția sa geografică, considerăm că zona de curbură a Carpaților se încadrează în etapa timpurie a Latène-ului geto-dacic. Semnificativ este și faptul că zonele cele mai apropiate de coloniile grecești de pe litoralul vestic al Mării Negre, au fost mai favorizate din punct de vedere al influențelor, cât și al relațiilor de schimb cu negustorii greci, favorizate de căile navigabile, și, de aici, cu o largă răspândire, atât în Muntenia, Moldova - pe artera navigabilă a Siretului, dar și spre Transilvania, prin cele trei pasuri de pe râurile Buzău, Putna și Trotuș-Oituz. Astfel, putem ajunge la concluzia că:

- 1. Regiunea de nord-est a Munteniei (Câmpia Brăilei), situată între Dunăre și bazinul inferior al Buzăului, reprezintă spațiul cu cele mai multe așezări și necropole getice care conțin bogate produse de proveniență greco-elenistică;

- 2. Regiunea situată între râul Râmnic și râul Putna, flancată la est de râul Siret reprezintă spațiul din zona centrală a Carpaților de Curbură și este a doua regiune ale cărei așezări getice sunt foarte bogate în produse de import greco-elenistice. De asemenea, este de remarcat faptul că din acest centru, probabil că plecau produse de import spre Transilvania pe râul Putna – pasul Lepșa – peste munți, spre Brașov și alte cetăți dacice din Transilvania.

- 3. Regiunea din nordul zonei de curbură a Carpaților, situată între râul Șușița, la sud, bazinul Trotușului, la nord, și flancată la est de Siret, este un centru unde, de asemenea, așezările getice de aici conțin bogate produse greco-elenistice. În acest teritoriu, pe terasa superioară, stângă, a Siretului se află cetatea de la Poiana – Tecuci (Piroboridava). Aici a existat o intersecție de unde plecau în mai multe direcții produsele de import, atât pe râul Siret, spre Moldova centrală și de nord, cât și pe râul Trotuș și afluentul său Oituz, spre Transilvania. Această zonă se afla într-o masivă sferă de influență grecească⁴⁴.

- 4. Cea de-a patra regiune cuprinde o răspândire mai redusă a produselor greco-elenistice. Este situată în bazinul mijlociu al râului Buzău, iar Întorsura Buzăului constituie calea principală de acces și de pătrundere a produselor de import spre Transilvania.

Astfel, se poate constata că ritmul de răspândire a produselor greco-elenistice în zona centrală a Carpaților și, de aici, în regiunile nord-dunărene mai îndepărtate, a constituit unul din factorii activi în evoluția societății geto-dacice cu profunde implicații în procesul de desăvârșire din punct de vedere material, social-istoric și cultural.

Acest proces a avut implicații profunde până în nordul Moldovei, încă din a doua jumătate a secolului VI, cum ne arată descoperirile de amfore și a ceramicii de lux de la Stănțești⁴⁵ – Botoșani, Harța⁴⁶, comuna Epurenii, Fedești⁴⁷, comuna Luleta, Tămășești⁴⁸, comuna Dobrești, județul Vaslui, Corni⁴⁹-Huși, Arsura-Botoșana⁵⁰, Moșna⁵¹,

⁴⁴ Fl.Preda, Răspândirea produselor grecești în Dacia extracarpatică (sec.VI-I î.e.n.), Analele Universității București, Seria Studii Sociale, Istorie, XV, p.15-34; I. Glodariu, Relații..., 1974, p.115.

⁴⁵ A.C. Florescu, S. Rață, Complexul de cetăți traco-getice (sec.VI-III î.e.n.) de la Stănțești - Botoșani, St. și Mat., Suceava, 1969, p.9-21.

⁴⁶ N.Zaharia, M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, 1970, p.346, nr.4210.

⁴⁷ *Ibidem*, p.344, nr.416 d.

⁴⁸ *Ibidem*, p.356, nr.450.

⁴⁹ S.Teodor, Așezarea geto-dacică de la Corni-Huși, Thraco-Dacia, II, 1981, p.186, fig.23/1-1.

Cucărani⁵² și altele, fără a scăpa din vedere davele din apropiere, cum sunt cele de la Brad⁵³ și Răcătău⁵⁴.

Aceste importuri au avut o înrăurire, atât în activitatea economică a geților, pentru dezvoltarea schimbului de produse, dar și o vastă influență asupra lor în perceperea tehnicii superioare grecești, cât și adoptarea unor forme ceramice, ajungându-se, în cele din urmă, până la o imitare completă a vaselor de import modelate cu mâna, cât și la roată, după cum se poate remarca din capitolul privind evoluția ceramicii prezentate în lucrare.

Deci, în această privință putem să arătăm că astăzi, datorită intensificării cercetărilor arheologice, se cunosc cele mai diverse tipuri de vase ceramice de import, acumulate în depozite, așezări și necropole, rezultat al relațiilor de schimb ale Daciei, cu orașele-state grecești, regatele elenistice și, desigur, mai târziu cu Imperiul Roman⁵⁵. Dar, pentru această perioadă, considerăm că cele mai apropiate și afectuoase relații de schimb ale geților, se cuvine să le atribuim cetăților grecești de pe țărmul Pontului Euxim și, în special, produselor meșteșugărești din orașele-cetăți de pe malul dobrogean, care au impulsionat aceste schimburi de valori. După cum am menționat mai sus, astăzi, mai mult ca oricând, cunoaștem și centrele intermediare de desfacere, localizate atât în sud-estul Moldovei, de la Barboși, Curteni, Frumușța, Barbrasa, Poiana, cât și cele din nord-estul Munteniei, de la Brăilă și alte stațiuni getice – Baldovinești, Dudescu, Grădiștea, Râmnicelu, Scorțaru Nou, Siliștea, Spiru Haret, Șuțești și altele. Astfel, putem constata că prin aceste stațiuni pătrund masive cantități de amfore și ceramică de lux, dinspre centrele Thasos, Heraclea Pontică, Sinope, Rhodos, Chios, Chersones, Cnidos, chiar și tipul Soloha-I, apoi cele de Cos (a se vedea Harta nr. 4, Harta nr. 5).

Deși, cu ani în urmă se considera că numai negustorii rodieni și cnidieni au fost cei care au pătruns cu mărfurile lor, adânc, în interiorul Daciei, și mai puțin cei pontici. De asemenea, se ridica problema că moneda autohtonă nu a putut juca rolul de mijloc de schimb, deoarece nici în cetățile grecești de la noi, și nici în centrele egeene nu s-au descoperit monede geto-dacice, considerându-se că schimbul de valori între autohtoni și negustorii greci se făcea în natură. Datorită intensificării cercetărilor arheologice, astăzi se cunoaște bine faptul că legăturile comerciale cu lumea grecească a stimulat producția locală care, pe lângă o dezvoltare fructuoasă a schimbului de mărfuri, a creat și apariția monedei. În zona de curbură a Carpaților, încep să apară numeroase monede și tezaure monetare, datorită relațiilor de schimb cu lumea grecească și greco-macedoneană (a se vedea Harta nr. 6). Primele monede care au circulat în această zonă sunt, încă din primele emisiuni ale Athenei, emise în secolul VI-V î.Chr. Această monedă a fost descoperită în raza orașului Focșani⁵⁶, apoi urmează emisiuni ale Histriei, descoperite în

⁵⁰ *Idem*, Unele date cu privire la cultura geto-dacică din nordul Moldovei, în lumina săpăturilor de la Botoșani, SCIV, 20, 1, 1969, p.33.

⁵¹ A.C. Florescu, Gh. Melinte, Cetatea thraco-getică din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. de la Moșna, SCIV, 1968, p.129-134.

⁵² S.Teodoru, Săpăturile de la Cucărani, A.M. VII, 1975, p.121-201.

⁵³ V.Ursachi, Zargidava - Cetatea dacică de la Brad, București, 1995, p.208 și urm.

⁵⁴ V.Căpitanu, Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcătău - Bacău în Carpica, VIII, 1976, p.49-120.

⁵⁵ I.Glodariu, *op. cit.*, p.115 și urm.

⁵⁶ V.Bobi, piesă inedită.

localitățile Brăila, Focșani, Prisecani-Vrancea, în număr mare, care ne arată relațiile comerciale ale meotropolei, cât și a acestei colonii cu așezările și cetățile din zona noastră. Urmează unele descoperiri monetare ale emisiunilor callatiene, reprezentate prin tezaurul de la Ciorani-Vrancea, a emisiunilor de tip Maroneea, descoperite la Focșani, cele din Dyrhachium, descoperite la Fitionești și Căndești – Vrancea, Cărlomănești - Buzău, tezaurul cu emisini monetare, atât de tip Dyrhachium, cât și emisuni de tip Apollonia, descoperite la Panciu – Vrancea etc. Una din cele mai reprezentative descoperiri monetare din această zonă este cea de la Mărășești – Vrancea, tezaur ce cuprinde peste 800 de monede de aur (stateri), emisuni ale regilor macedoneni, Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Lysimach etc., considerat de către unii cercetători că tezaurul ajuns în această regiune, nu pe calea unor schimburi, ci ca plată a unor servicii pe care geții din zona de curbură a Carpaților le-au acordat unuia din orașele grecești, probabil Histria. Acest fapt este atestat de către unele documentele epigrafice descoperite la Histria⁵⁷, în care se vorbește că orașul a cerut deseori, sprijinul unor basilei din nordul Dunării, pentru a ieși din impasul economic și politic în care se afla în anumite perioade. Și, este foarte probabil, ca un rege ca Zalmodegikos sau Rhemaxos să fi domnit, ca basilei, peste regiunile din stânga Dunării, în care se includea și zona Vrancei.

La această concluzie se mai poate aduce și următoarea ipoteză: deoarece tezaurul descoperit la Mărășești se eșalonează pe o perioadă, începând cu emisiunile postume ale lui Filip al II-lea, din anii 336-330 î.Chr., iar ultimele monede se datează între anii 90-72 î. Chr., avem în vedere faptul că îngroparea (ascunderea) tezaurului a avut loc după această dată, iar cauzele punerii lui la adăpost, putea fi și de altă natură dacă luăm în considerare evenimentele petrecute cu prilejul desfășurării procesului de centralizare a statului geto-dacic de către Burebista care, după Iordanes (Getica 67), ar fi începutul domniei lui, în preajma anului 82 î.Chr.⁵⁸. Astfel, în scopul acestor afirmații, vin în sprijin, atât îngroparea mai multor tezaure monetare în regiunile extracarpatiche, către mijlocului secolului I î. Chr., cât și distrugerea unor cetăți din această zonă: Piscul Crăsani – Ialomița, Radovanu – Călărași, Cărlomănești⁵⁹ – Buzău, Căndești și Mănăstioara⁶⁰ – Vrancea, și altele, deoarece nu toate formațiunile politice au acceptat de bună voie făurirea statului centralizat sub sceptrul lui Burebista.

Tot din emisiunile monetare greco-macedonene, care au circulat și în zona de curbură a Carpaților, se înscriu și monedele din insula Thasos, situată în nordul Mării Egee, unde s-a dezvoltat o înfloritoare producție de mărfuri, având debușeuri în toată zona pontică, iar în Dacia este reprezentată prin ceramică, amfore, dar și de numeroasele monede (tetradrahme) din argint. Aici au fost identificate, atât în tezaure descoperite la Brăila, Cărlomănești, Pietroasele, Recea, Stăncuța – Buzău, Clipicești, Budești, Focșani, Bontăești – Vrancea, cât și a monedelor descoperite izolat (a se vedea Harta nr.6).

Prefacerile economice, social-culturale și politice din secolul IV-III î.Chr., la care sunt vizibile influențele grecești prin adaptarea tehnicii și a unor forme superioare grecești a ceramicii-materie primă, modelare, forme, ardere, cât și folosirea roții olarului înaintea influenței celtice, geții au ca rezultat și evoluția unor tipuri ceramice provenind din

⁵⁷ D.Pippidi, *op. cit.*, 1967, p.167-185.

⁵⁸ H.Daicovicu, Pontica, 4, 1971, p.89-96; I.H. Crișan, Burebista, p.100-101.

⁵⁹ M.Babeș, Dacia NS, 19, 1, 1975, p.125-139; C. Preda, Thraco-Dacia, 6, 1985, p.86 și urm.

⁶⁰ A.Florescu, M. Florescu, *op. cit.*, p.90-91.

perioada hallstattiană, cărora li s-au aplicat unele anexe de influență grecească. De remarcat este și faptul că descoperirea ceramicii lucrată la roata olarului mai întâi la Bârsești – Vrancea, apoi au urmat descoperirile de la Alexandria și alte așezări, au clarificat ipoteza în legătură cu influențele, proveniența ceramicii și vechimii roții olarului.

În ce privește metalurgia fierului și prelucrarea uneltelor, se trece la o diversificare a lor pe ocupații, meșteșuguri și categorii utilitare, agricultura (arat, recoltat), dulgherie, fierărie etc. Brăzdarul de plug în formă de lingură cu tășul triunghiular și cu nervură mediană, este prezent aproape în toate așezările geto-dacice, începând cu secolul II î.Chr. deși identificat încă din secolul IV î.Chr., folosit de către tracii sudici⁶¹, folosit în Dacia și după cucerirea romană⁶². În zona de curbură a Carpaților, acest tip de brăzdar a fost descoperit la Grădiștea – Brăila, Cârlo-mănești – Buzău, Căndești – Vrancea, Poiana – Tecuci, etc. Cercetătorul I.H. Crișan, în studiul său, remarcă unele caracteristici ale brăzdarului de plug dacic, celtic și roman, afirmând că tipul geto-dacic are o continuitate de folosire până în epoca romană⁶³. Alături de aceste brăzdare, sunt întâlnite și cuțitele de plug⁶⁴.

Un brăzdar de plug de tip celtic a fost descoperit într-o așezare getică de la Gugești⁶⁵ – Vrancea. Acest exemplar pare mai evoluat prin faptul că prezintă unele îmbunătățiri, bucla de înmănășare este cilindrică, cu laturile petrecute unul peste altul, iar marginile brăzdarului sunt teșite oblic (ascuțite) și vârful ușor alungit. Acest tip de brăzdar este mult apropiat de uneltele agricole din centrul și nordul Moldovei⁶⁶.

Aceste influențe din exterior au fost concretizate nu numai de schimbările de produse, ci și de adoptarea unor inovații tehnice, în construcții și artă în general, în refacerile sistemului de apărare a unor cetăți din această perioadă a secolelor IV-III î.Chr., chiar dacă unele dintre acestea au fost părăsite și înlocuite cu altele, mai aproape de viața cotidiană, dar și de unele amenințări din exterior.

Sistemul de cetăți din această zonă este confirmat pe deplin de descoperirile arheologice, dar mai ales de către descoperirile monetare, care fiind studiate pe tipuri și zone au dus la cunoașterea istoriei economice și social-politice a populației care a trăit în Dacia în secolele III-I î.Chr. Astfel, emisiunile monetare locale atestă și un principal izvor al identificării și delimitării celor mai de seamă uniuni de triburi geto-dacice din perioada anterioară domniei lui Burebista⁶⁷.

Uniunea de triburi din zona de curbură a Carpaților, pe care Ptolemeu, probabil îi numește siensii, au stăpânit grupul de cetăți situate pe cursul mijlociu și inferior al Siretului, Troțușului, Șușiței, Putnei, Milcovului, Râmnei și Buzăului, flancat la est de Dunăre. Aceste dave, deși unele au fost identificate ipotetic începând cu cetatea de la Brad, identificată cu Zargidava, cetatea de la Răcătau cu Tarnasidava, cetatea de la

⁶¹ M.Cicicora, *Au sujet du sochtrac, Apulum*, VII, 1, 1968, p.116-120.

⁶² I.Glodariu, M.Câmpeanu, *Depozitul de unelte agricole de la Dedrad-Reghin*, în SCIV, 17, 1, 1966, p.30.

⁶³ I.H. Crișan, în SCIV, XI, 2, 1960, p.285-303.

⁶⁴ I.Glodariu, E.Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, (sec.II î.Chr. - I d.Chr.) Cluj-Napoca, 1979, p.58, fig.22-25.

⁶⁵ N.Ciorăscu, *piesă inedită*.

⁶⁶ S.Teodor, *Aspecte ale activității meșteșugărești în Dacia est-carpatică, până la Burebista* (depozitul de la Oniceni-Neamț) în *Studia...* 1983, p.94-102, fig.1-4.

⁶⁷ C.Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p.264.

Poiana cu Piroboridava, cea de la Tișești-Târgu Ocna cu Utidava, rămâne în discuție dava de la Barboși. În ce privește dava de la Grădiștea-Brăila, a fost deja identificată ipotetic cu Zusidava. Rămân în discuție unele dintre cetățile cu o fortificație naturală și artificială deosebite, cum sunt cele din sud-vestul Moldovei, în special cea de la Mănăstioara-Fitionești și Căndești – jud. Vrancea, cât și cele din nord-estul Munteniei, în special cetatea de la Cărlomănești – Buzău (Harta nr. 2).

După considerația noastră, putem aprecia că dava de la Mănăstioara, potrivit coordonatelor lui Ptolemeu, ar putea fi identificată ipotetic cu Polonda (Paloda).

Rezultatele săpăturilor arheologice din ultimele decenii au scos în evidență un sistem deosebit de fortificație natural și artificial și bogăția excepțională a acestor cetăți și așezări, care ilustrează toate aspectele vieții geto-dacilor în vremea de mare înflorire social-economică, culturală și politică.

Numărul așezărilor și cetăților de la curbura Carpaților indică în această perioadă o densitate a populației, iar descoperirile arheologice, o dezvoltare a vieții materiale și spirituale a societății geto-dacice care a cunoscut un stadiu înfloritor, atingând, în secolul I î.Chr-I d.Chr., apogeul, încât acum putem vorbi de o circulație monetară intensă și în special în partea sudică a spațiului dintre Carpați și Prut – mai cu seamă – cursul inferior al Siretului cu afluenții săi, împreună cu nord-estul Munteniei, se cunoaște un aflux monetar care nu se poate compara cu nici o altă zonă a Daciei⁶⁸.

Cea de a treia etapă monetară în Dacia este marcată de pătrunderea denarului republican roman, care, după unii cercetători ar fi avut loc încă din secolul II î.Chr., sau la sfârșitul secolului II, și începutul secolului I î.Chr.⁶⁹, perioadă ce este marcată atât de ponderea economică cât și de ordin politic care se numără prin pătrunderea influenței Romei în cursul secolelor II și I, ceea ce face ca moneda romană republicană și imperială timpurie să apară într-un număr destul de mare în Dacia (Harta nr. 9).

Pentru zona de sud-vest a Moldovei și cea de nord-est a Munteniei, ponderea o dețin, în special tezaurele cât și monedele descoperite izolat, care sunt datate până în timpul lui August și Tiberius, anii 15-16 î.Chr., iar unele tezaure au monede care se eșalonează până la începutul secolului III d.Chr., cum este cazul tezaurului descoperit la Focșani și Olăreni, com. Slobozia Bradului jud. Vrancea. Difuziunea monetară în zonă coincide în parte cu localizarea așezărilor și cetăților geto-dacice.

Grație cercetărilor arheologice și numismatice, avem dovada culturii materiale, a unității politice, spirituale și religioase a poporului geto-dac (Harta nr. 10).

În perioada Burebista-Decebal., pentru societatea geto-dacică începe procesul de romanizare pe un fond și nivel de cultură și civilizație destul de ridicat, încât penetrația civilizației romane a început să fie asimilată cu mult mai înainte de începerea procesului organizat de romanizare. Mai mult, dacă avem în vedere „relații pașnice, confruntări armate, cucerirea și colonizarea romană a unor teritorii din spațiul est-carpatic succedată de transformări structurale pe plan politic, economic și nu în cele din urmă etno-cultural”⁷⁰.

De semnalat este și faptul că, în această zonă, începând cu secolul I î.Chr - I d.Chr., se face simțită și prezența sarmaților, prin existența atât a unor vestigii de cultură

⁶⁸ V.M. Bărliba, *op. cit.*, 1990, p.119-120.

⁶⁹ V.Pârvan, *Getica*, 1926, p.610; V.M. Bărliba, *op. cit.*, 1990, p.93.

⁷⁰ S.Sanie, *Dacia răsăriteană în perioada Domițianus-Traianus*, Oradea, 1995, p.146.

materială, cât și de cultură spirituală în ce privește unele influențe de cult. Se cunoaște faptul că sarmații au contribuit la vehicularea unor elemente de cultură elenistice și romane⁷¹.

Tot în această perioadă, secolul I-II d.Chr., se constată și unele întreruperi de locuire în zonă. În Câmpia Brăilei, la începutul secolului I d.Chr., se constată dispariția comunităților geto-dacice, probabil ca urmare a intervenției puterii romane în zona Dunării de Jos⁷².

De asemenea, în sud-estul Moldovei, cetățuita dacică de la Barboși a fost cucerită în primul război, în anul 101, după cum confirmă cercetătorul S. Sanie⁷³, avându-se în vedere importanța zonei din preajma vărsării Siretului și Prutului în Dunăre, „punct esențial de legătură fluvială cu ținuturile din Barbaricum au determinat amenajarea unor castella inițial de pământ la sud-vest de teritoriul actual al vetrei orașului Galați”⁷⁴.

Iar dacă „Barboșii au fost cucerți la începutul secolului II, se consideră că și Poiana a sfârșit tot în primul război”⁷⁵.

Încetarea locuirii în cetățile și așezările Daciei răsăritene și în special cele din zona de curbură a Carpaților este pusă în legătură cu presiunile exercitate de Traian, chiar dacă această zonă nu a fost inclusă în zonele imperiale.

Războaiele daco-romane, ducând la desființarea regatului lui Decebal, au cauzat o perturbare a situației demografice și a habitatului getic de la curbura Carpaților. Pentru moment, această zonă intră în supraveghere romană, în timp ce în provincia Dacia autohtonii se supun procesului simbiozei daco-romane, al romanizării.

În zona de curbură a Carpaților, se va relua cursul vieții, continuându-și istoria și civilizația ca daci liberi, menționați de către izvoarele scrise sub numele de carpi, care vor continua, după anul 106 d.Chr., puternica tradiția din Latène-ul geto-dacic, așa încât Cultura carpică poate fi considerată ca o formă evoluată a Latène-ului geto-dacic căruia i s-au adăugat influențele romană și cea sarmatică⁷⁶.

Cercetările arheologice efectuate în județul Vrancea, încă din anul 1926, la Vârteșcoiu⁷⁷, Pădureni⁷⁸, Țifești⁷⁹, etc., au confirmat faptul că această Cultură carpatică este considerată ca una dintre cele mai importante realizări ale arheologiei românești din ultimul pătrar de veac⁸⁰.

⁷¹ V.Bobi, Mormântul 71 descoperit în necropola de la Căndești-Vrancea, în St. Com. Vrancea, V-VII, 1982-1984, p.333-341, fig.3.

⁷² R.Vulpe, Așezări getice din Muntenia, București, 1966, p.14; D.Pippidi, Contribuții la istoria veche a României, București, 1967, p.287-328.

⁷³ S.Sanie, Civilizația romană..., p.78.

⁷⁴ *Ibidem*, p.152.

⁷⁵ *Ibidem*, p.153.

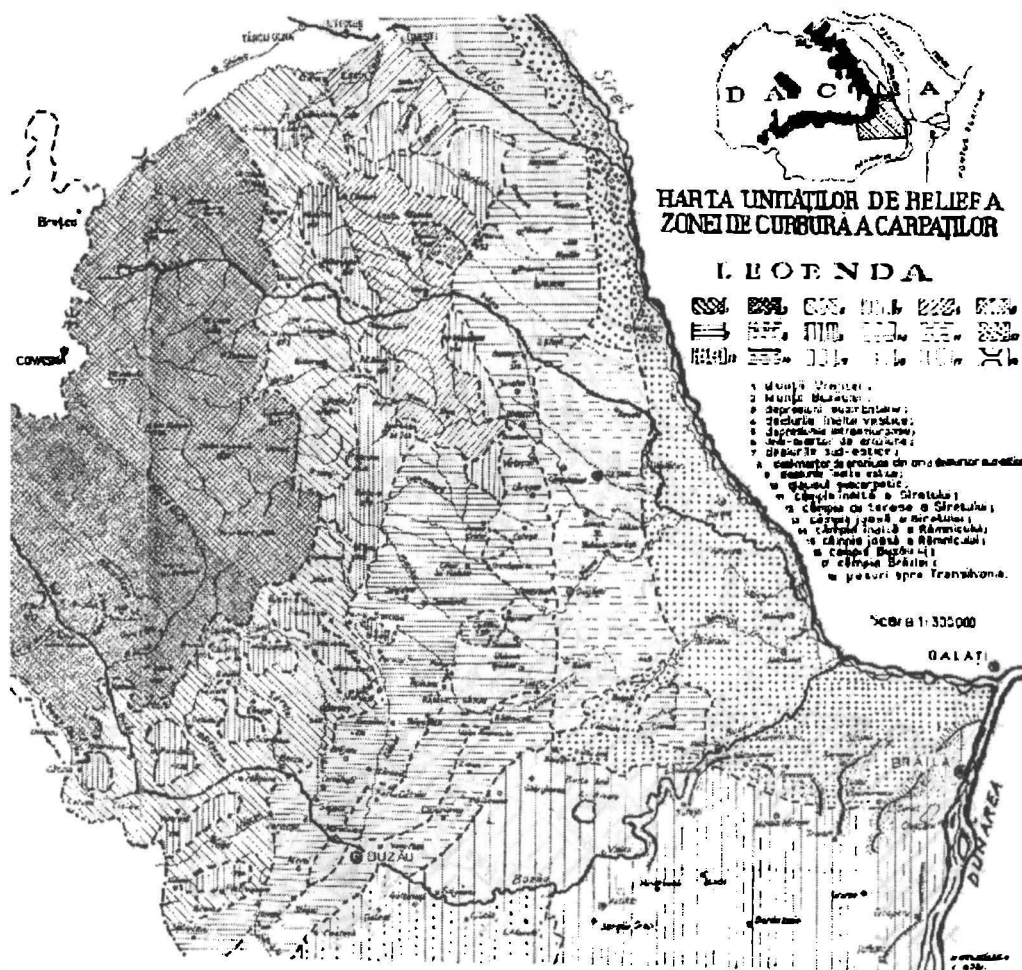
⁷⁶ Gh. Bichir, Cultura carpatică, București, 1973, p. 7.

⁷⁷ Gr. Anișescu, Noi achiziții ale Muzeului de antichități Iași, *Arta și Arheologia*, II, 1929, p.13-21; I.L. Neagu, Noi achiziții ale Muzeului de antichități Iași, *Arta și Arheologia*, III, 5-6, 1930, p.45-51.

⁷⁸ S.Morintz, Gh. Bichir – Săpăturile de la Pădureni, *Mat. VI*, p.487.

⁷⁹ S.Morintz, N.Harțuche, Săpăturile de la Țifești, *Mat. VIII*, p.525.

⁸⁰ Gh. Bichir, *op. cit.*, p.7.

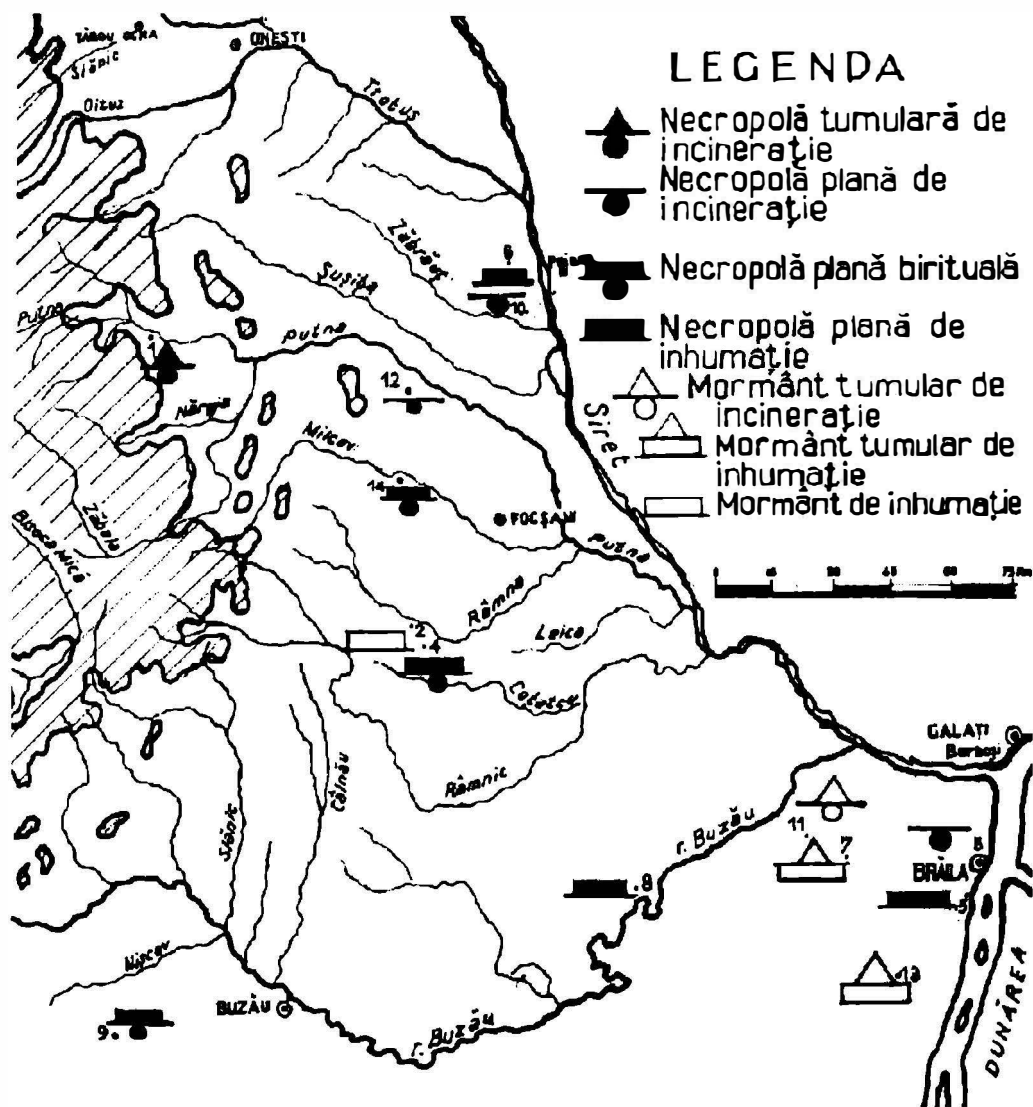

Harta nr.1
UNITĂȚILE DE RELIEF ALE ZONEI DE CURBURĂ A CARPAȚILOR

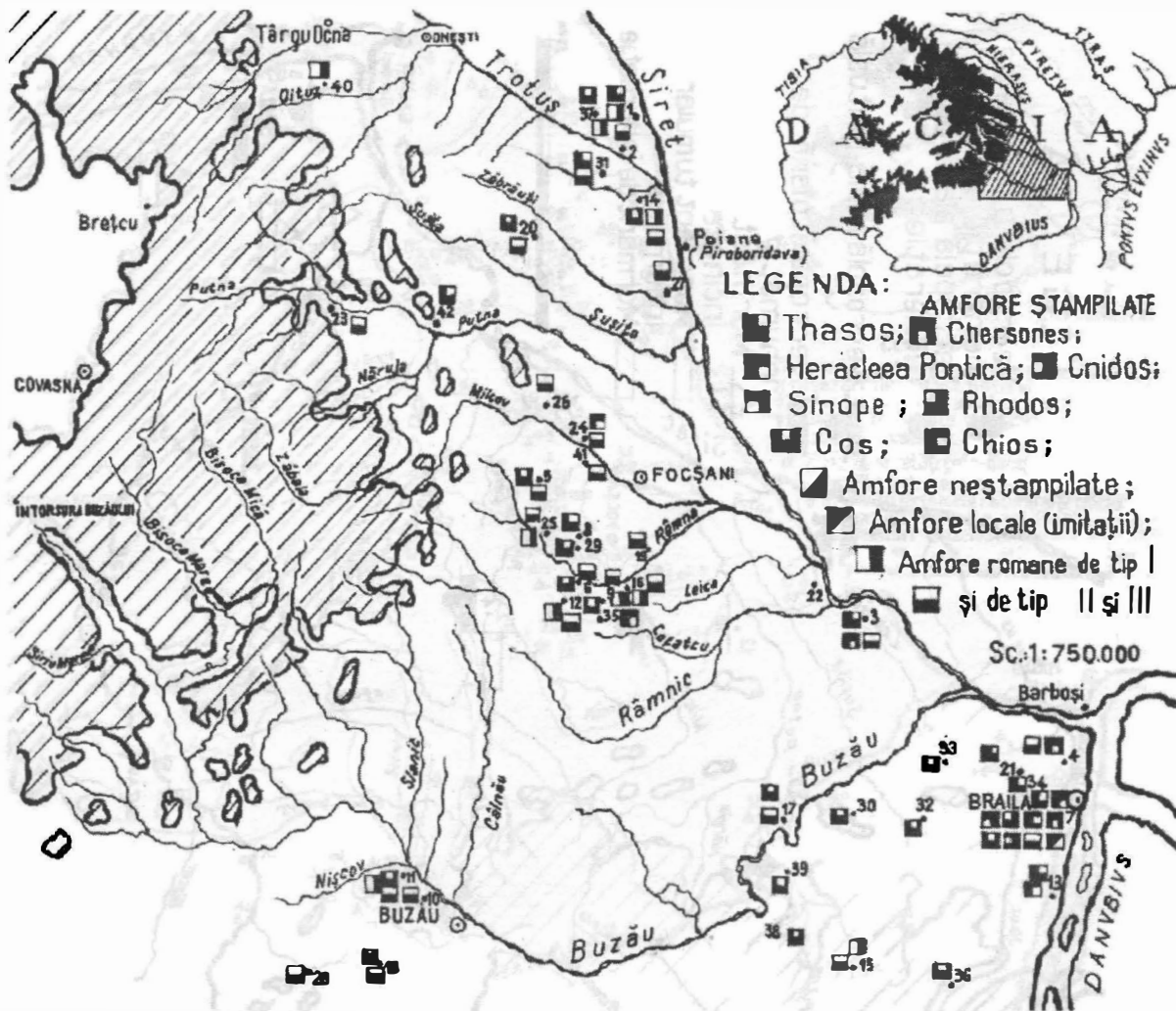
Harta nr.2

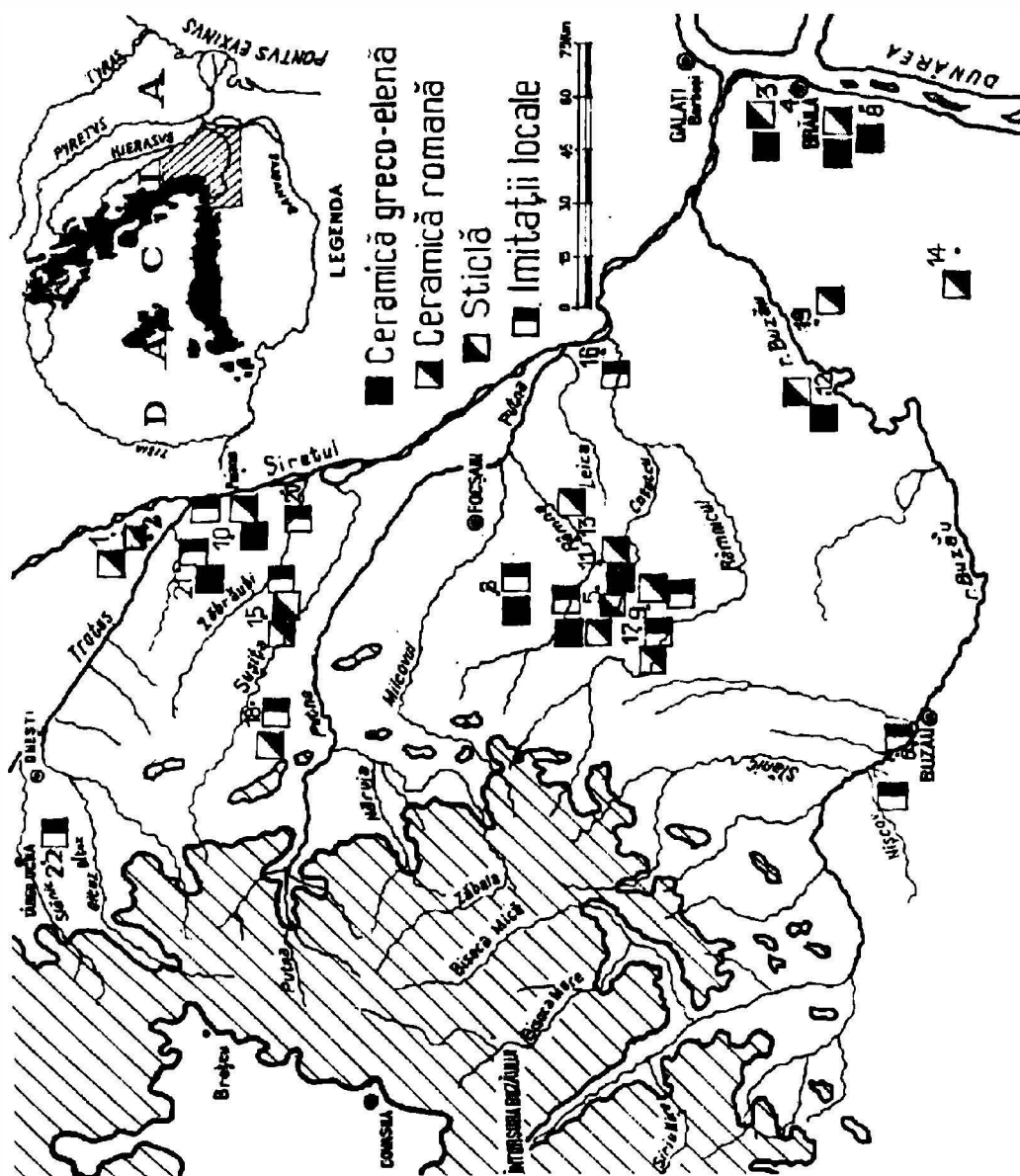
AȘEZĂRI ȘI CETĂȚI GETO-DACICE DIN ZONA DE CURBURĂ A CARPAȚILOR

Harta nr.3
NECROPOLE ȘI MORMINTE IZOLATE GETICE DESCOPERITE ÎN ZONA DE
CURBURĂ A CARPAȚILOR

Harta nr. 4
 ZONA DE CURBURĂ A CĂRPAȚILOR
 ARIA DE RĂSPÂNDIRE A AMFORELOR GRECO-ELENISTICE ȘI ROMANE ÎN

Harta nr.5

ARIA DE RĂSPÂNDIRE A PRODUSELOR CERAMICE DE IMPORT ȘI A STICLII ÎN
ȚINUTURILE DE LA CURBURA CARPAȚILOR

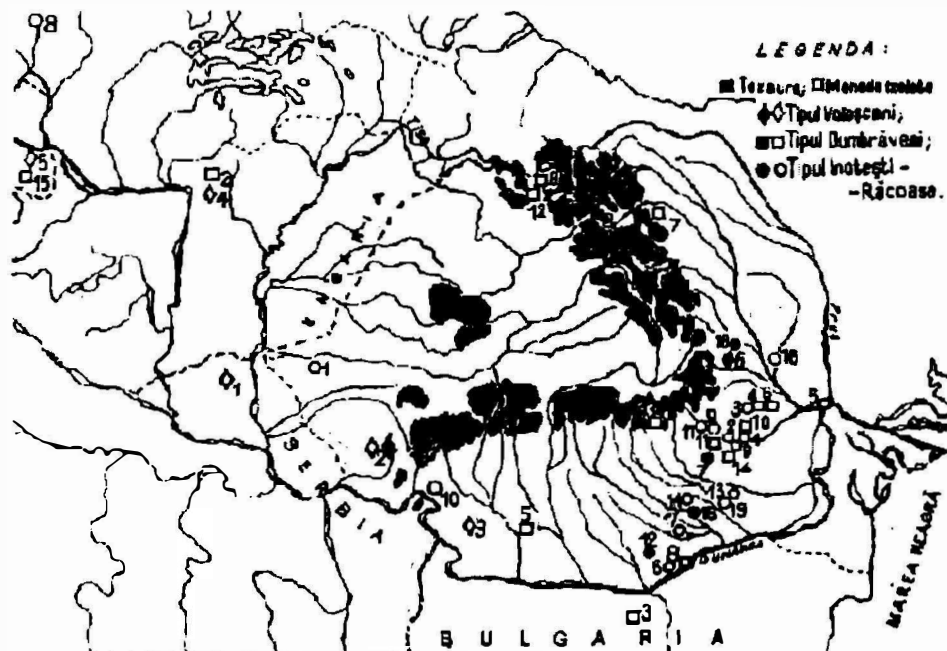
<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

TEZAURE ȘI MONEDE IZOLATE, GRECEȘTI ȘI MACEDONENE, DESCOPERITE ÎN
ZONA DE CURBURĂ A CARPAȚILOR

<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

ПЛКХ. АРИА ДЕ РĂСПĂНДИРЕ А ЕМСИУНІОИ МОИЕТАРЕ ТЕЗАУРИЗАТЕ ІН ЗОНА ДЕ КУРБУРĂ А КАРПАТИЛОР - ТИПУРИЛЕ :

♦ VOLOȘCANI

- 1 Cladova - Serbia
- 2 Sudul Banatului
- 3 Vestul Olteniei
- 4 Vilejet-Kosovo-Budapesta
- 5 Viena
- 6 Voloșcani - Vrancea

■ □ DUMBĂVENI

- 1 Albania
- 2 Budapesta
- 3 Bulgaria
- 4 Căndești-Vrancea
- 5 Craiove
- 6 Dumbăveni - Vrancea
- 7 Fălticeni - Suceava
- 8 Giurgiu
- 9 Maramureș
- 10 Râmnicu - Sărat
- 11 Săratea Monteoru - Buzău
- 12 Sighetul Marmăției
- 13 Sinaia
- 14 Stâlp - Buzău
- 15 Viena

● ○ INOTEȘTI - RÂCOASA

- 1 Arad
- 2 Buzău
- 3 Căndești - Vrancea
- 4 Focșănei - Buzău
- 5 Galați
- 6 Giurgiu
- 7 Inotești - Prahova
- 8 Jevičko - Moravia
- 9 Lipia - Buzău
- 10 Mehedinț
- 11 Merei - Buzău
- 12 Mărzănăști - Ilfov
- 13 Palinul - Ilfov
- 14 Petrești - Ilfov
- 15 Pipera - București
- 16 Poiana - Tecuci
- 17 Popești - Ilfov
- 18 Râcoasa - Vrancea
- 19 Snagov - București

Harta nr.8

ARIA DE RĂSPÂNDIRE A EMSIUNILOR MONETARE TEZAURIZATE
ÎN ZONA DE CURBURĂ A CARPAȚILOR (TIPIRILE VOLOȘCANI, DUMBĂVENI
ȘI INOTEȘTI — RÂCOASA)

